

Lovforslag nr. L 38. Fremsat den 10. oktober 1990 af Aage Frandsen (SF), Agerschou (SF), Ingerlise Koefoed (SF) og Ebba Strange (SF)

Forslag

til

Lov om ændring af lov om folkeskolen

§ 1

I lov om folkeskolen, jf. lovbekendtgørelse nr. 524 af 10. juli 1990, foretages følgende ændring:

§ 22 affattes således:

»§ 22. Har en kommunalbestyrelse besluttet at nedlægge en skole, skal dette bekendtgøres i et eller flere af de lokale blade. Fremsætter mindst 50 pct. af de beboere i det pågældende skoledistrikt, der har valget til kommunalbestyrelsen, inden 4 uger efter bekendtgørelsen skriftlig begæring derom, skal kommunalbestyrelsen afholde en afstemning om skolens nedlæggelse. Stemmeberettigede ved afstemningen er de beboere i skoledistriktet, der har valget

til kommunalbestyrelsen. De nærmere regler om sådanne afstemninger fastsættes af undervisningsministeren. Bliver resultatet af afstemningen, at mindst 60 pct. af de stemmeberettigede ønsker skolen opretholdt, kan den ikke nedlægges i indeværende valgperiode.

Stk. 2. Beslutter kommunalbestyrelsen at nedlægge en skole, der tidligere er besluttet nedlagt, men som er afvist nedlagt ved en afstemning, jf. stk. 1, kan der begæres afholdt afstemning på ny i henhold til bestemmelserne i stk. 1.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 gælder ikke ved nedlæggelse af skoler, der ligger mindre end 1,5 km fra den eller de skoler, hvortil den overvejende del af eleverne overflyttes.

Bemærkninger til lovforslaget

Den 16. december 1988 vedtog Folketinget med tilslutning fra alle partier undtagen SF, at muligheden for folkeafstemning i forbindelse med skolenedlæggelser skulle afskaffes. Dermed blev der sat punktum for den mulighed, der havde eksisteret i 30 år i Danmark for, at folket kunne begære en folkeafstemning.

I Danmark er det ikke normalt, at folket selv kan begære en folkeafstemning. Folkeafstemninger er en grundlovssikret ret som en mindretalsbeskyttelse i Folketinget, idet mindretallet kan begære lovforslag til folkeafstemning. Endvidere er der bestemte spørgsmål, der skal til folkeafstemning: Grundlovsendring, valgretsalderændring og suverænitetsafgivelse.

Princippet om, at folket selv kan begære sager til folkeafstemning, gjaldt kun i forbindelse med skolenedlæggelser og kom første gang ind i dansk lovgivning med folkeskoleloven fra 1958. Ideen om folkeafstemning i forbindelse med skolenedlæggelser blev introduceret af partiet Venstre i 1955 i forbindelse med forslag til ny folkeskolelov. I § 2, stk. 4, hed det: »En skole kan ikke nedlægges, såfremt 80 pct. af alle, der i vedkommende skoledistrikt har valget til kommunalbestyrelsen, skriftligt begærer skolen opretholdt og der gennemsnitlig i en periode på 5 år har været mindst 20 i undervisningen deltagende børn.«

Forslaget kom på et tidspunkt, hvor centralskolerne var ved at skyde op rundt omkring i landet, hvorved mange landsbyskoler var truet.

Forslaget blev ikke modtaget med særlig begejstring af den daværende socialdemokratiske undervisningsminister. Men da folkeskoleloven blev revideret i 1958, kom der alligevel en paragraf ind, som klart var inspireret af Venstres forslag. Her blev det vedtaget: »Fremsetter mindst 80 pct. af de beboere i det pågældende skoledistrikt, der har valget til kommunalbestyrelsen, inden en måned efter bekendtgørelsen skriftlig begæring herom, skal der af kommunalbestyrelsen foranstalles en afstemning angående spørgsmålet om skolens nedlæggelse . . . Bliver resultatet af afstemningen, at mindst 80 pct. af de stemmeberettigede ønsker skolen opretholdt, kan den kun nedlægges, såfremt kommunalbestyrelsen efter førstkommande ordinære kommunevalg på ny træffer beslutning herom.«

Folkeskoleloven blev til som et resultat af et samarbejde mellem den daværende trekantregering og Venstre og med den radikale undervisningsminister Jørgen Jørgensen som primus motor.

Hermed havde forældre fået en afgørende indflydelse i forbindelse med skolenedlæggelser. Naturligvis kunne skoler fortsat blive nedlagt, fordi det kunne ske efter et kommunevalg. Men det satte en grænse for, i hvilket omfang beslutninger kunne træffes hen over hovedet på folk.

80 pct.-reglen blev af mange opfattet som et strengt krav. Derfor var der i det følgende år diskussion om, hvorvidt 80 pct.-reglen skulle ændres til en lavere procent.

Da Socialdemokratiet i 1972 fremsatte forslag til ny folkeskolelov, var der også forslag om at ændre de 80 pct. til 50 pct. som krav til det antal, der skulle begære folkeafstemning, og 75 pct. som det antal, der skulle stemme for skolens opretholdelse. Folkeskoleloven blev som bekendt ikke i første omgang ændret, og ikke inden den socialdemokratiske regering gik af.

Ønsket om at mildne 80 pct.-reglen var så stærk, at Venstre-regeringen, der tiltrådte i december 1973, i 1974 fremsatte det forslag om folkeafstemning, som også lå i det socialdemokratiske lovforslag fra 1972.

Der var også et ønske fremme om, at man skulle gå længere i retning af at lempe kravet til folkeafstemning. F.eks. udtalte Venstres ordfører i januar 1973 i forbindelse med behandlingen af det socialdemokratiske lovforslag bl.a. følgende: »Det er et tiltalende træk ved forslaget, at det letter demokratiets vilkår med hensyn til en befolknings mulighed for at bevare en skole – denne regel, der nu giver lettere adgang for befolkningen til at stemme om en skoles opretholdelse. Men er reglen om, at et sådant afstemningsresultat kun har betydning indtil næste kommunevalg, rigtig?«

I forbindelse med behandlingen af Venstres forslag i 1974 udtalte den radikale ordfører: »Man forlanger altså, at 50 pct. skal skrive under på, at der skal være en afstemning. Det var måske mere rimeligt, hvis man sagde, at 1/3 af de stemmeberettigede var nok, og at man ved selve afstemningen kunne nøjes med at forlange mere end 50 pct. af de stemmeberettigede eller måske af de afgivne stemmer. Det er altså lidt svært,

synes jeg, uden videre at acceptere, at der skal være særlige krav til en demokratisk afstemning.«

Samme tankegang lå i det ændringsforslag, der blev stillet af Socialistisk Folkeparti og Retsforbundet. Heri blev det foreslået, at der kun skulle være krav om 30 pct. til at kræve en folkeafstemning og om 60 pct. af de stemmeberettigede til at stemme for, at skolen skulle opretholdes.

Det endte med, at der skulle 50 pct. til at kræve en folkeafstemning, og at 60 pct. af de stemmeberettigede skulle stemme for, at skolen skulle opretholdes. Dette ændringsforslag blev stillet af Venstre-regeringens undervisningsminister og fik tilslutning fra alle partier.

Der var med andre ord en helt klar forståelse blandt alle partier for, at folkets mulighed for at bevare deres egen skole skulle være reel.

Reglen om folkeafstemning i forbindelse med skolenedlæggelse blev en del af den danske demokratiske tradition. Derfor var det et voldsomt slag mod denne demokratiske tradition, da den borgerlige regering i 1988 foreslog, at folkeafstemningsreglen skulle afskaffes.

Lovforslaget blev til som et resultat af forhandlinger mellem regeringen, Kommunernes Landsforening, Danmarks Lærerforening og Skole og Samfund. Da det er sådan, at aftaler mellem regeringen, Kommunernes Landsforening og de respektive fagorganisationer i sig selv gør, at visse partier i Folketinget accepterer sådanne aftaler næsten uden videre, var reglen om folkeafstemning hermed afskaffet. Den korporative stat havde reelt sat Folketinget uden for indflydelse.

Den socialdemokratiske ordfører udtalte således i Folketinget: »Dette forslag ser vi som et resultat af regeringens aftale med Kommunernes Landsforening, Danmarks Lærerforening og Skole og Samfund, og resultatet af de forhandlinger tager vi til efterretning.«

Den konservative ordfører udtalte om samme problemstilling: »Som bekendt er lovforslaget blevet til på baggrund af forhandlinger mellem ministeren, Kommunernes Landsforening, Skole og Samfund og Danmarks Lærerforening. Vi er særdeles tilfredse med, at man i disse forhandlinger fandt frem til et for alle parter tilfredsstillende resultat. Vi vil gerne udtrykke anerkendelse til de organisationer, som har medvirket. Enigheden må betyde, at vi hurtigt kan færdiggøre behandlingen i udvalget, og det vil vi medvirke til.«

Det var i øvrigt karakteristisk i forbindelse med behandlingen i Folketinget, at partiernes ordførere gjorde meget ud af at understrege, at der med afskaffelse af folkeafstemningsreglen ikke var lagt op til, at

der nu skulle nedlægges flere skoler. Den konservative ordfører udtrykte det bl.a. på denne måde: »Når Det Konservative Folkeparti kan tilslutte sig undervisningsministerens forslag om at lempe reglerne for nedlæggelse af skolerne, er det ikke, fordi vi ønsker at give startskuddet til den anden centraliseringsbølge i den danske skoleverden – den første havde vi jo i 1960'erne – der er derimod tale om at placere ansvaret for den kommunale skolestruktur helt og fuldt hos kommunalbestyrelsen. Ønsker man at bevare en skole, kan man gøre det, ønsker man at nedlægge en skole, kan man gøre det uden at blive forhindret deri af centralt fastlagte regler; afgørelsen er kommunalbestyrelsens ansvar.«

Andre partiers ordførere var inde på en lignende problemstilling.

Ordføreren for Det Radikale Venstre: »Tingene hænger sammen i de forslag, der ligger i loven. Når vi siger, at nedlæggelse af skoler skal følge lokalproceduren, er det jo ikke et carte blanche til, at kommunalbestyrelser kan nedlægge skoler overalt. Det er selvfølgelig op til dem, men det er vigtigt for os at sige til kommunalpolitikere, til lærere og til forældre, at det, der bliver givet mulighed for ved den aftale, der er indgået, er, at man kan udnytte ressourcerne mere effektivt, og så er der større mulighed for at bevare mindre skoler rundt omkring. Det er faktisk tankegangen og intentionerne i det, der ligger på bordet nu.«

Ordføreren for Fremskridtspartiet: »Jeg mener, det er et forslag, der vil få stor betydning for bevarelse af de små skoler, specielt i landdistrikterne.«

Ordføreren for Kristeligt Folkeparti: »Kristeligt Folkeparti er ikke tilhænger af nedlæggelse af små skoler i landsbysamfund og mindre samfund i det hele taget, og vi håber ikke, at loven vil tilskynde her til.«

Det var således magtpåliggende for adskillige ordførere at fremhæve, at man ikke ønskede mange skolenedlæggelser. Tværtimod blev muligheden for mere samlæsning og højere klassekvotienter fremhævet som midlet til at undgå nedlæggelser af de små skoler.

Allerede ved afskaffelse af folkeafstemningsreglen gav SF udtryk for, at formålet hermed kun kunne være, at det skulle være lettere at nedlægge flere skoler.

Resultatet ses nu. Efter få nedlæggelser i 1989-90, der var kommunalt valgår, blev antallet af folkeskoler 1. august 1990 reduceret med 28 mod 13 i gennemsnit de foregående 5 år. Meget tyder på, at tallet pr. 1. august 1991 bliver mindst af samme størrelse som i år.

Den anden centraliseringsbølge synes indledt godt hjulpet på vej af folkeafstemningsreglens afskaffelse.

Den nye regel om, at »skolenedlæggelser skal behandles efter bestemmelserne om procedure for vedtagelse af lokalplaner i henhold til lov om kommunalplanlægning«, jf. § 22, synes at være helt uden betydning for forældres reelle indflydelse.

Det foreliggende lovforslag, der indebærer en gennemførelse af folkeafstemningsreglen, svarer stort set til den regel, der blev afskaffet i 1988. Der er dog den ændring, at der i dette lovforslag ikke gives en kommunalbestyrelse mulighed for efter et valg at nedlægge en skole, hvis en folkeafstemning afviser skolenedlæggelse. Folkets afgørelse er med andre ord endelig.

Enkelte nedlæggelser af landsbyskoler har resulteret i oprettelse af eller planer om oprettelse af friskoler. Det viser, at ønsket om bevarelse af landsbyskolen nogle steder er så stærkt, at man vælger at etablere en friskole. Det hænger bl.a. sammen med, at landsbyskolen er det centrale samlingssted. Det har det været, længe før nogen fandt på at udpege skolen som kulturcenter. En del steder er landsbyskolen tilmed det eneste samlingssted i landsbyen, efter at brugsen, købmanden og forsamlingshuset er forsvundet. Derfor er bevarelsen af landsbyskolen mange steder også et spørgsmål, om landsbyen fortsat skal leve og være andet end en samling huse og gårde.

Det siger sig selv, at den lille landsbyskole ikke kan give så mange tilbud og så bredt et udbud som en stor skole. Men kvalitet er ikke kun et spørgsmål om mængden af udbud. Men det må under alle omstændigheder være op til en lokal afgørelse.

Fra forskellig side har det været nævnt, at oprettelse af en friskole, hvor en folkeskole er nedlagt, er misbrug af friskoleloven. Den opfattelse deler SF ikke. Det er tværtimod udtryk for, at man virkelig ønsker skolen bevaret. Formen, under hvilken det sker, er mindre afgørende for de pågældende forældre.

SF vil til enhver tid forsvare retten til at etablere en friskole. Men SF mener, at det er forkert, at folk ikke kan få lov til at bevare deres folkeskole, når det er det, de helst vil, men tvinges til at lave en friskole. Derfor bør folket have mulighed for at få en folkeafstemning om folkeskolens nedlæggelse.

Folkeafstemning er mindretallets ret »inden for fællesskabet«, et mindretal afgrænset til et geografisk område af en kommune. SF vil med lovforslaget sikre mindretallets ret »inden for fællesskabet«. Ellers tvinges mindretallet til at gå »uden for fællesskabet« ved at vælge friskole. Den ret skal de også have. Men når de ønsker at bevare deres folkeskole – dvs. blive »inden for fællesskabet« – skal de have mulighed for at vise dette ved folkeafstemning.